

LA PEÇA DEL MES

ABRIL 2019

EL *ENCAJE BRUJO* O PUNTA EXTREMENYA

Anna Ma. Rubio

Presidenta de l'Associació de Puntaires de La Garriga

museu.arenysdemar.cat
museu@arenysdemar.cat
Tel. +34 93 792 44 44

MUSEU MARÈS DE LA PUNTA
c. de l'Església, 43
08350 Arenys de Mar

MUSEU MOLLFULLEDA DE MINERALOGIA
c. de l'Església 37-39
08350 Arenys de Mar

EL ENCAJE BRUJO O PUNTA EXTREMENYA

En aquesta ocasió el Museu d'Arenys de Mar presenta 3 peces del mes d'una mateixa tipologia, realitzades en la tècnica del *encaje brujo* o *punta extremenya*. Es tracta de tres cobretaules o tapets amb els números de registre 12272, 12273 i 12274 que formaven part d'una col·lecció de peces d'aixovar domèstic d'una vivenda de Sant Vicenç de Montalt i cronològicament es poden situar en el primera

meitat del segle XX. Dos dels cobretaules són peces petites de forma circular i ovalada i el tercer és un cobretaula de dimensions més grans de forma rectangular, que podria ser utilitzat com a camí de taula.

Treball de punta extremenya

Font: Blog Encajeras con duende
encajerasconduende.blogspot.com

Característiques de la punta extremenya

El *encaje brujo* o punta extremenya és una punta de cinta que es fa en un coixí característic propi per a aquesta tècnica, de forma cilíndrica, de aproximadament 80 cm de circumferència i uns 50 cm de llargada, fet de palla tallada molt compactada per aconseguir que tingui un cert pes i pugui contrarestar la força de tensar els fils que fa contínuament la puntaire.

L'ornamentació està constituïda per cintes d'una amplada mitja d'1 cm, que s'inclinen i s'enganxen sobre elles mateixes, amb un moviment sinuós de meandre continu, sense deixar espais buits entre elles.

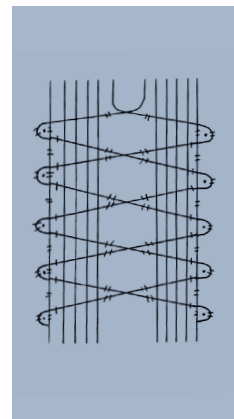
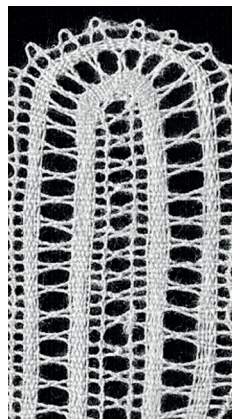
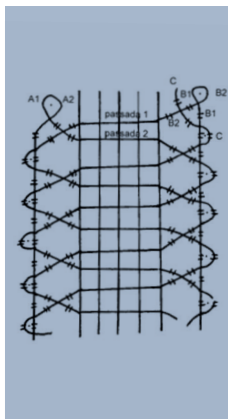
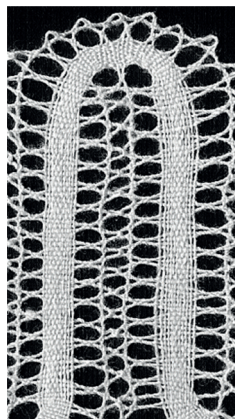
Les corbes són la dificultat d'aquesta punta. Com que totes les cintes van lligades, poden resultar corbes amb racons punxeguts, corbes "quadrades" etc.. Cal aplicar una tensió continua i adequada en els fils. En les corbes es manté el punt que s'està treballant en la cinta (en altres cintes numèriques les corbes es passen sempre a punt sencer o mig punt, per a fer més fàcil la seva realització).

El motiu (flors, fulles, conjunts de cintes) es diferencien uns dels altres per l'aplicació de diferents punts, i la elecció de punts que contrastin en les cintes que els envolten. Una utilització errònia dels punts pot fer desaparèixer un motiu.

Es treballa habitualment amb 10 o 12 parells de boixets, amb fil de cotó del núm. 50. No es varia la quantitat de boixets durant tota la peça, encara que la cinta s'estreny o s'eixampli, controlant quan convingui la repartició dels fils per omplir la cinta. Actualment s'accepta la disminució o augment de parells de boixets per aconseguir una millora en l'execució.

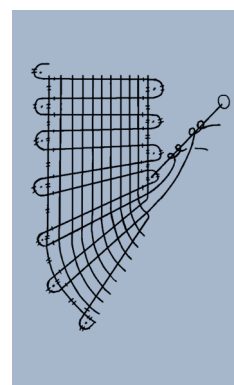
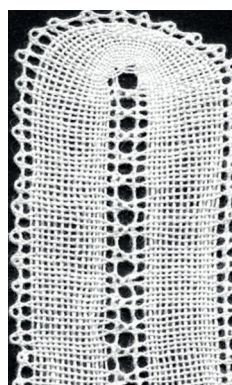
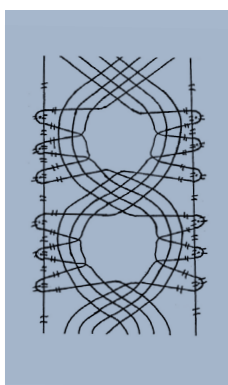
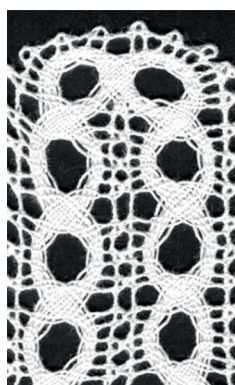
Hi ha vuit punts predominants i d'altres que s'utilitzen més escassament. Els punts es dibuixen sobre el patró amb un codi propi de símbols. Els punts predominants són:

- **Zurcido** (punt sencer amb galeries als extrems de la cinta)
- **Medio punto** (mig punt que inclou a cada extrem de la cinta dos parells treballades amb punt sencer, que perfilen el treball)
- **Alfiler**
- **Zurcido serpentina**
- **Serpentina**
- **Serpentina de la cruz**
- **Lleruza**
- **Cadeneta**

Esquema del punt zurcido serpentina

Esquema del punt del alfiler

Esquema del punt de lleruza

Esquema del punt de zurcido

Actualment està incrementant l'ús de punts que abans eren menys freqüents:

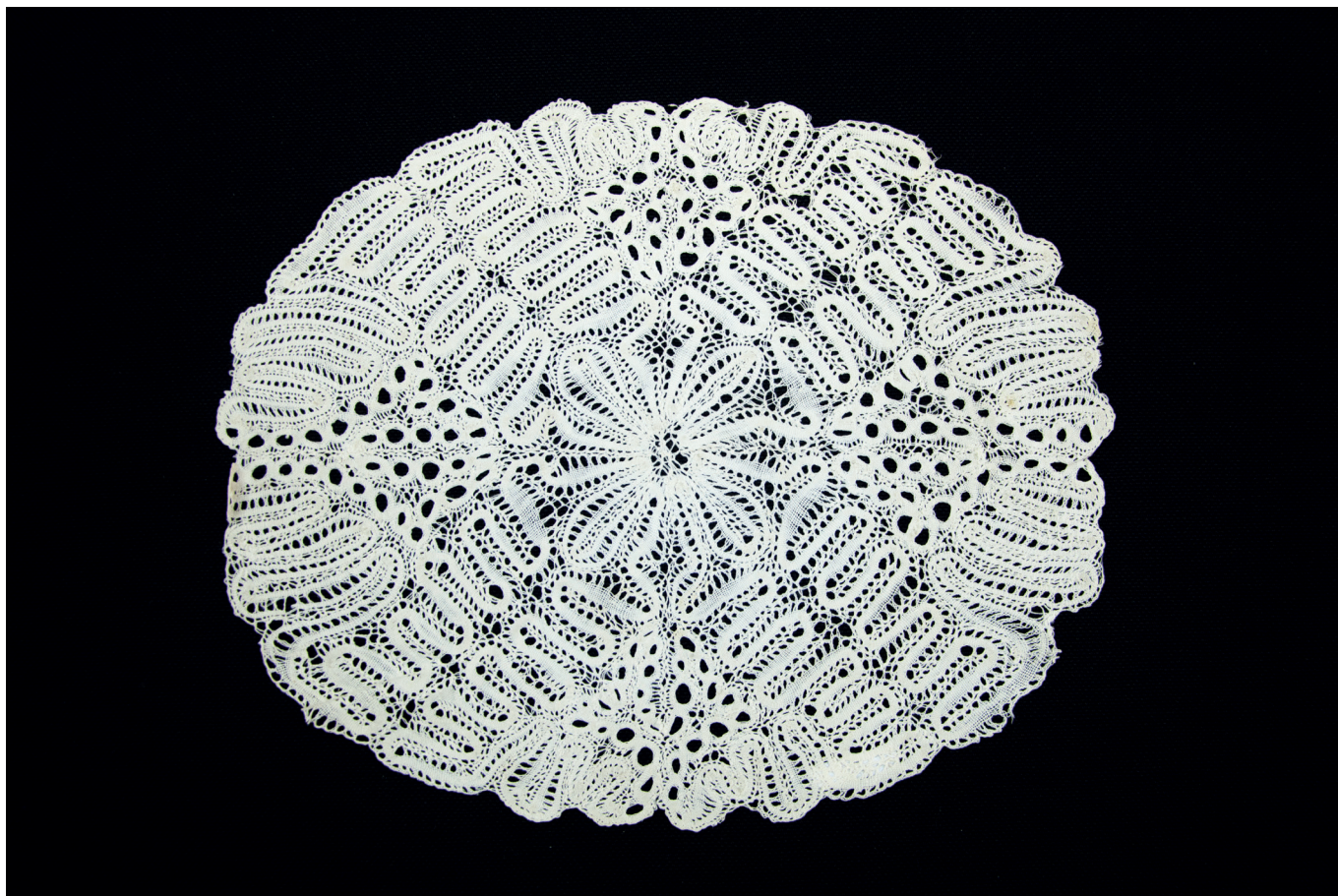
- **Piñón**
- **Cadeneta de esquina**
- **Punto de cuadros de zurcido y medio punto** (alternar sis passades amb punt sencer amb sis passades amb mig punt)

Altres punts poc utilitzats són:

- **Punto de tul**
- **Punto de cuadritos o de malla**
- **Punto de Arroz**
- **Lleruza de las grecas**
- **Lleruza de la cruz**
- **Punto pasador**

ANÀLISIS DE DUES DE LES PECES

Coberta de taula
23,5 x 28 cm
Cotó, boixets, punta
extremenya o *encaje brujo*
Primer quart del segle XX
Museu d'Arenys de Mar
Núm. reg.: 12272

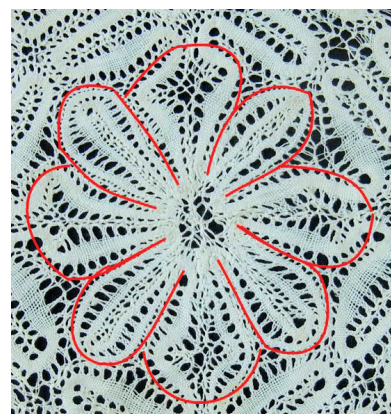
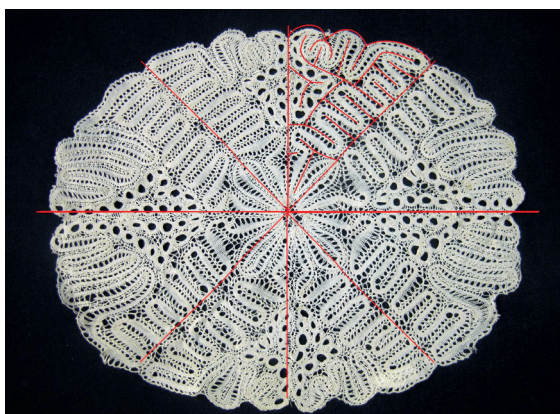
El **tapet número 12272** ha estat realitzat amb 10 parells de boixets i es tracta d'un dibuix disposat en torn a 4 eixos de reflexió (2 eixos perpendiculars i dos eixos diagonals). El dibuix entorn als eixos diagonals està modificat a la cresta per tal d'obtenir un model ovalat.

Pel que fa als motius i punts, podem identificar una flor de 8 pètals al centre de la peça, però per l'aplicació dels punts sembla que la puntaire volia interpretar una flor de 4 pètals realitzats en punt de *alfiler*, separats per cintes plegades fetes en punt de *zurcido serpentina*.

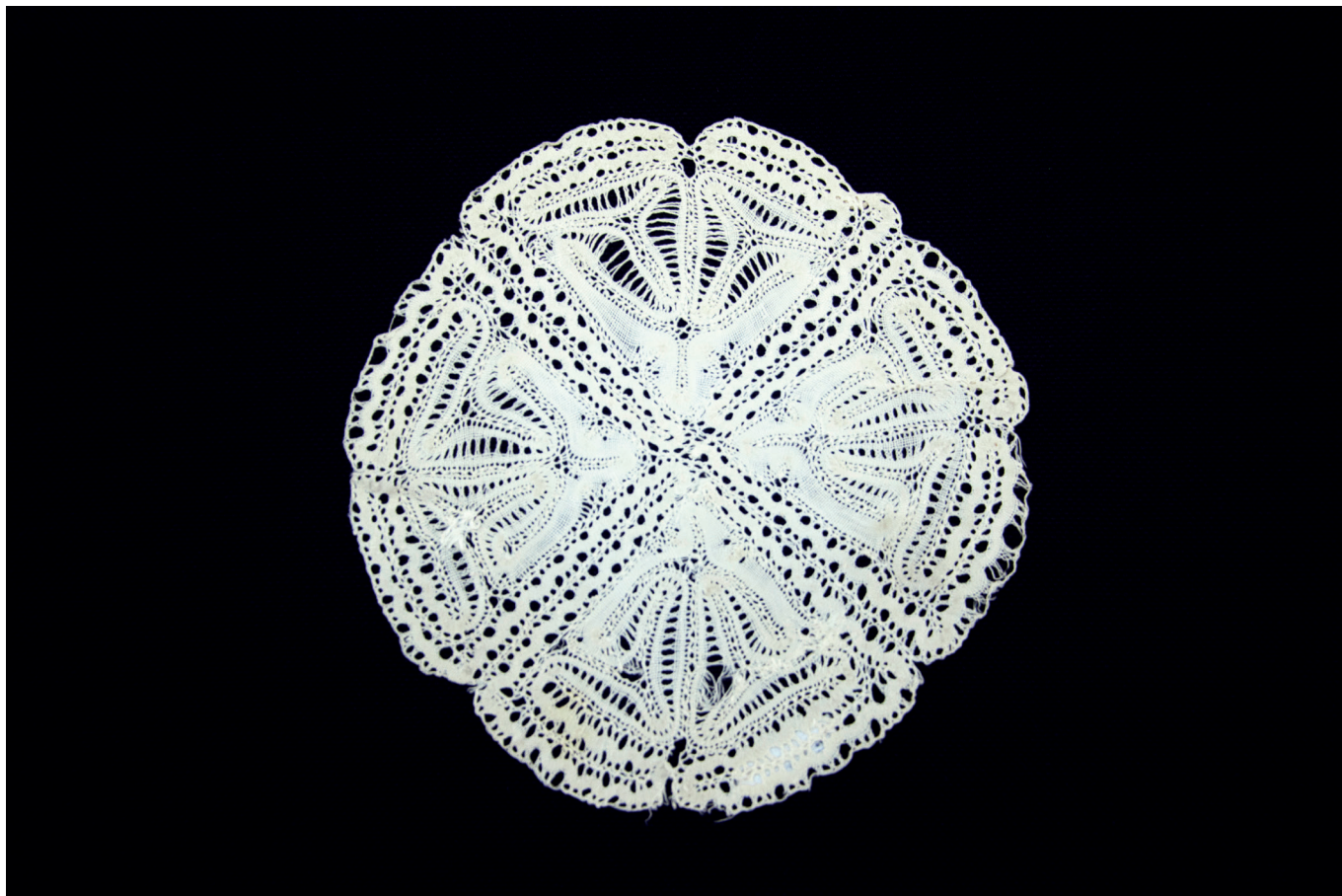
En diagonal respecte a la flor central trobem quatre blocs de cintes plegades disposades perpendicularment als eixos diagonals de reflexió i realitzades en punt de *zurcido serpentina*.

En l'espai que queda entre aquests blocs de cintes trobem quatre motius en forma de capoll de flor orientats cap la flor central i realitzats en punt de *lleruza* i cintes plegades a la cresta de la peça envoltant els motius de capolls, realitzades en punt de *alfiler*.

Esquema del tapet 12272
i esquema del motiu
de 8 pètals segons el patró
del tapet 12272

Coberta de taula

17 cm

Cotó, boixets, punta

extremenya o *encaje brujo*

Primer quart del segle XX

Museu d'Arenys de Mar

Núm. reg.: 12273

El **segon tapet** és de cotó blanc i de forma rodona realitzat amb 10 parells de boixets. El disseny es disposa en torn a 4 eixos de reflexió (2 eixos perpendiculars i dos eixos diagonals).

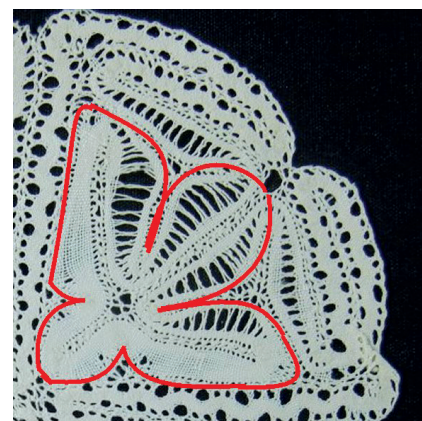
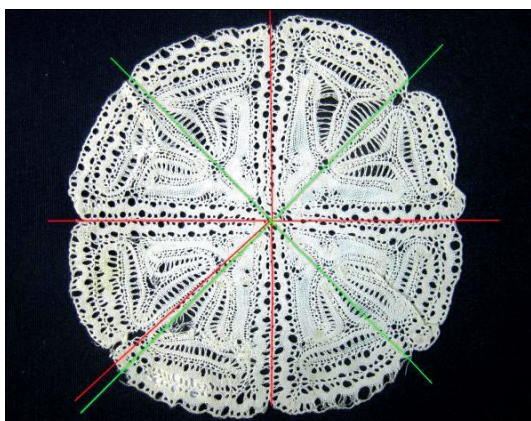
Pel que fa als motius i punts, en aquesta peça trobem quatre fulles de trèvol realitzades amb punt *de alfiler*. La puntaire ha trencat aquest motiu aplicant el punt *zurcido* en les últimes cintes plegades de l'exterior de la fulla i treballant en el mateix punt *de alfiler* la cinta plegada en horitzontal situada sobre de la fulla i que pertany a la cresta de la peça. La tija està treballada a *zurcido* (punt sencer amb galeria en el extrems de la cinta).

A banda i banda dels eixos de reflexió vertical i horitzontal trobem cintes plegades de separació entre les fulles que estan treballades amb punt de *serpentina*. La cresta formada per 3 cintes plegades d'evolució horitzontal, realitzades amb punt de serpentina, excepte la tercera que està feta a punt *de alfiler*. Aquesta disposició s'acostuma a utilitzar per a crear l'efecte òptic d'un cercle que envolta tota la peça.

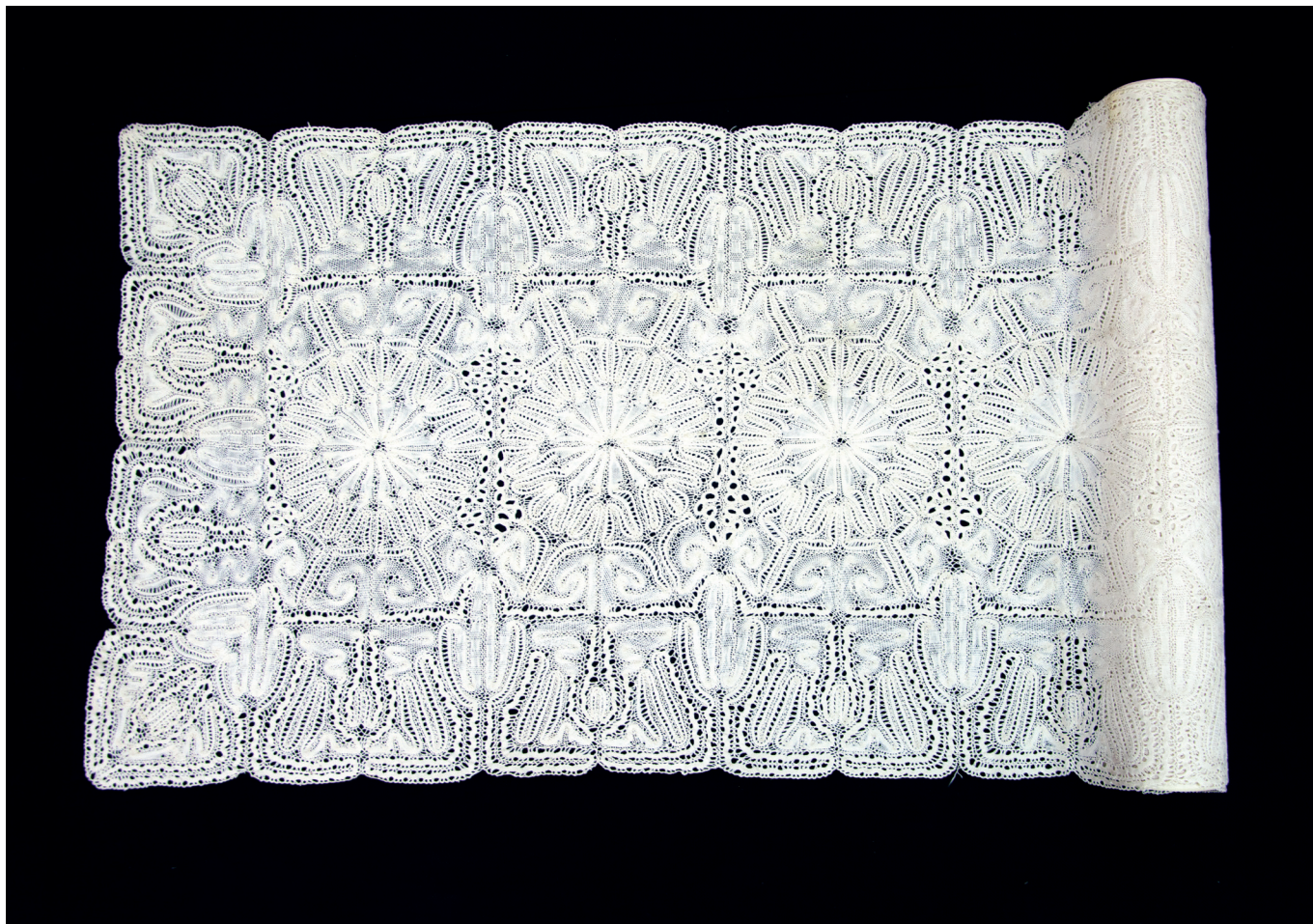
Esquema del tapet 12273

i anàlisi del motiu fulla

de trèbol en el tapet 12273

Coberta de taula

48 x 142 cm

Cotó, boixets, punta

extremenya o *encaje brujo*

Primer quart del segle XX

Museu d'Arenys de Mar

Núm. reg.: 12274

Breu història de la punta extremenya

Mariña Regueiro en el seu llibre *El encaje de Hinojosa. Historia y técnica* situa el desenvolupament d'aquest tipus de puntes en la iniciativa de Concha Sánchez-Arjona quan va fundar un taller de puntes a Hinojosa del Valle l'any 1929. A partir d'aquest nucli es van crear tallers en els pobles del voltant: Puebla de Prior, Hornachos, Almendralejo, Ribera del Fresno, Llera, Puebla del Maestre, Puebla de Sáncho Pérez i Los San-

tos de Maimona, entre d'altres. Els treballs de punta extremenya es distribuïen en els pobles d'Extremadura i en botigues i tallers de roba blanca de Barcelona: Casa Sivilla, Casa Salvà, Casa Torró, Casa Vallvé i a Madrid a la Reina Elisenda. El període de desenvolupament d'aquesta indústria es va produir des de 1929 fins els anys 70.

L'Associació de Puntaires de La Garriga

L'any 1994, les puntaires que quatre anys més tard formarien la junta directiva de la futura Associació de Puntaires de la Garriga, varen conèixer a les germanes Genoveva i Ana Cuevas en una trobada de puntaires de la població. Eren originàries d'Hornachos, població propera a Hinojosa del Valle i establertes a La Garriga des dels anys 50. Els cridà l'atenció el tipus de coixí que feien servir i el treball que realitzaven. Es tractava d'una punta de cinta numèrica amb unes clares característiques pròpies, diferent de la punta de cinta catalana o dels treballs de cinta d'altres països europeus. Un cop organitzada l'Associació de Puntaires de La Garriga, Genoveva i Ana Cuevas van ensenyar aquesta tècnica en diferents cursos a les puntaires de La Garriga i d'altres poblacions.

El treball de recuperació de la punta extremenya per part de l'Associació de Puntaires de La Garriga ha estat constant, s'han organitzat diversos cursos de punta extremenya de forma regular des de 1999 a La Garriga i diferents poblacions de Catalunya i Espanya. Des de l'any 2000 s'han publicat diversos models de la punta extremenya en la revista *Patrons-Puntaires* que publica regularment l'Associació i l'any 2009, l'Associació va publicar el llibre *Punta*

numèrica extremenya a La Garriga escrit per Maria José Jover, Ma Mercè Olivé i Anna Ma Rubio.

La punta numèrica extremenya ha estat sempre present en les *Mostres de Labors* que actualment es denominen *Mostra d'Art Tèxtil* i que s'organitzen bianualment des de l'any 2000 a La Garriga. També s'han organitzat diverses exposicions d'aquestes puntes a Magalhas (França), l'any 2010, al Centre Cívic de Sant Andreu (Barcelona) l'any 2015 i una exposició a La Garriga d'homenatge a les germanes Cuevas l'any 2017.

BIBLIOGRAFIA

JOVER, M^a. JOSÉ, OLIVÉ, M. MERCÈ, RUBIO, ANNA M^a. *Punta numèrica extremenya a La Garriga*, Editorial Malhivern, La Garriga, 2009.

REGUEIRO GONZÁLEZ-BARROS, MARIÑA, *El encaje de Hinojosa. Historia y técnica*, Editorial Raices, Las Rozas, 2011